

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Rörelse! En del av lärandet?

- En intervjustudie om pedagogers syn på broar
mellan motorik och lärande

Malin Asservik
Maria Hjern

”Inriktning/specialisering/LAU350”

Handledare: Inger Björneloo

Rapportnummer: VT07-2611-165

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen 41-60 poäng/ 61-80 poäng

Titel: Rörelse! En del av lärandet?

Författare: Maria Hjern och Malin Asservik

Termin och år: Vårterminen 2007

Kursansvarig institution: Sociologiska institutet

Handledare: Inger Björneloo

Examinator: Sonja Sheridan

Rapportnummer: VT07-2611-165

Nyckelord: Motorik, utveckling, lärande

Vi är två lärarstudier som under vår utbildning läst kurser med inriktning mot yngre åldrar. Vi har under vår verksamhetsförlagda utbildning fått ett intresse för hur pedagoger i förskolan/skolan tänker kring barnens motoriska utveckling. Vi har också ett personligt intresse av ämnet och vi vill i framtiden arbeta medvetet med barns motoriska utveckling. Vi tror att den motoriska utvecklingen inte bara är att lära sig en ny rörelse. Vår övertygelse är att det finns något mer i den motoriska utvecklingen som bidrar till lärandet.

Syftet med denna studie är att ta reda på om det utifrån pedagogers perspektiv finns ”broar” mellan motorik och lärande.. De två frågeställningar vi har är: Hur beskriver pedagoger att de arbetar med att utveckla barns motorik? samt Hur resonerar pedagoger om relationen mellan barns lärande och deras motoriska utveckling? För att få svar på våra frågor i denna studie valde vi som en del använda oss av intervjuer med pedagoger. Intervjuerna är inspelade och utskrivna ordagrant för att lättare kunna analysera materialet. Vi har dessutom gjort en litteraturoversikt för att få en bättre kunskap i ämnet.

Resultatet av vår studie visar att samtliga pedagoger arbetar med att stimulera barns motoriska utveckling medvetet eller omedvetet. Om pedagogerna ser stora brister i den motoriska utvecklingen tar de hjälp av specialister. Det visar också att pedagoger beskriver flera olika broar mellan motorik och lärande till exempel koncentration och självkänsla.

Genom denna studie tycker vi att vi fått en bättre förståelse av samspelet mellan den motoriska utvecklingen och lärandet. Vi kommer att ta med oss våra nya kunskaper ut i vårt arbete med barn och omsätta det i praktiken. Detta kommer vi att göra med glädje för vi har fått ytterligare bevis på hur viktigt det är att röra sig.

Förord

Tack alla pedagoger som har ställt upp med tid och tålamod för att delta i våra intervjuer. Vi vill även ge ett stort tack till vår handledare Inger Björneloo för den tid och för det engagemang hon visat oss. Vi vill dessutom tacka de personer som gett oss feedback på vårt arbete innan inlämningen.

Det största tacket vill vi ge våra familjer som har haft ett starkt tålamod och en stor förståelse för oss under vårt examensarbete. Detta gäller också under alla år på lärarutbildningen, när vi har varit tvungna att avstå från aktiviteter med familjen för att kunna studera.

Vi vill till slut också tacka varandra för gott samarbete under hela examensarbetet, det har gett oss ett flertal skratt och många gråa hår. Vi har båda två tagit lika stort ansvar för studien och vi har arbetat tillsammans dagligen, med undantag av ett par dagars individuella litteraturstudier.

Malin Asservik och Maria Hjern

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	5
BAKGRUND	5
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	6
2. LITTERATURGENOMGÅNG.....	7
VAD ÄR MOTORIK OCH MOTORISK UTVECKLING?	7
REFLEXERNAS BETYDELSE FÖR MOTORISK UTVECKLING	9
VAD ÄR GROVMOTORIK OCH FINMOTORIK?	10
VARFÖR ÄR DET VIKTIGT ATT BARN RÖR SIG.....	11
VAD KAN PEDAGOGER GÖRA FÖR BARNES MOTORISKA UTVECKLING?.....	11
MOTORIKENS BETYDELSE FÖR LÄRANDE	15
SINNENAS BETYDELSE FÖR MOTORIKEN.....	16
3. METOD	18
VAL AV FORSKNINGSMETOD	18
URVAL	18
GENOMFÖRANDE OCH BEARBETNING AV INTERVJUER	19
TILLFÖRLITLIGHET.....	20
ETISKA TANKAR.....	21
4. RESULTAT	23
HUR BESKRIVER PEDAGOGER ATT DE ARBETAR MED ATT UTVECKLA BARNES MOTORIK?	23
<i>Lek</i>	23
<i>Barns behov</i>	24
<i>Styrda rörelsepass</i>	25
HUR RESONERAR PEDAGOGER OM "BROAR" MELLAN BARNES LÄRANDE OCH DERAS MOTORISKA UTVECKLING?.....	26
<i>Koncentration</i>	26
<i>Självkänsla och social förmåga</i>	26
<i>Koordination</i>	27
<i>Sinnen</i>	28
5. DISKUSSION.....	29
HUR BESKRIVER PEDAGOGER ATT DE ARBETAR MED ATT UTVECKLA BARNES MOTORIK?.....	29
HUR RESONERAR PEDAGOGER OM "BROAR" MELLAN BARNES LÄRANDE OCH DERAS MOTORISKA UTVECKLING?.....	31
SLUTSATS	32
FORTSATT FORSKNING	33
6. SLUTORD	34
7. REFERENSLISTA	35
BILAGOR	

1. Inledning

Bakgrund

Vi är två lärarstuderande som under vår utbildning läst kurser med inriktning mot yngre åldrar. Vi har under vår verksamhetsförlagda utbildning fått ett intresse för hur pedagoger i förskolan/skolan tänker kring barns motoriska utveckling och lärande. Vi har också ett personligt intresse av ämnet och vi vill i framtiden arbeta medvetet med barns motoriska utveckling. Vår övertygelse är att det finns något i den motoriska utvecklingen som bidrar till lärandet.

Under vår verksamhetsförlagda utbildning och i vårt privata liv har vi mött olika pedagogers synsätt. Det som väckt vårt intresse är att vissa pedagoger tycker att, lika viktigt som att ha traditionella ämnen på schemat lika angeläget är det att ha dagliga motorikpass inlagda. Samtidigt har vi sett pedagoger som inte reflekterar över rörelsens betydelse och låter barnen sitta långa pass utan rörelsepauser.

Därför är vi intresserade av att se hur det arbetas med motorik på fler förskolor/skolor och därigenom få en bredare bild av verkligheten. Hur stor betydelse har motorik för barns utveckling, lärande och samspel med andra? Är det viktigt att börja redan tidigt att utveckla barns kroppskännedom? Arbetar pedagoger medvetet med att stimulera barns motoriska utveckling?

Vi tycker att barn har blivit mer stillasittande under den senaste två årtionden. ”Både i förskolan och i skolan kommer det nu alltfler larm om barn som är försenade i sin motoriska utveckling. Det kan se ut som om de inte får tillräckligt mycket tid till fysisk aktivitet.” (Langlo Jagtoien & Grindberg, 2000). Om vi som pedagoger kan få in olika rörelseaktiviteter naturligt i barns vardag hoppas vi att i framtiden kunna bidra till ett mer aktivt och hälsosamt samhälle.

Som blivande pedagoger hoppas vi att denna studie kommer att berika vårt kommande uppdrag och att vi vill få en större förståelse om det eventuella ”broar” mellan motorik och lärande.

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att ta reda på om det utifrån pedagogers perspektiv finns ”broar” mellan motorik och lärande. Följande frågeställningar vill vi ha svar på:

1. Hur beskriver pedagoger att de arbetar med att utveckla barns motorik?
2. Hur resonerar pedagoger om relationen mellan barns motoriska utveckling och deras lärande?

2. Litteraturgenomgång

Ju djupare vi kommer i vår litteraturundersökning desto mer övertygade blir vi på vilka delar vi ska koncentrera oss i vår studie. Vi väljer också att lägga tyngdpunkten på de bitar vi tycker är viktiga för oss i vår kommande yrkesprofession. Dessa är: Vad är motorik och motorisk utveckling?, Reflexernas betydelse för motorisk utveckling, Vad är grovmotorik och finmotorik?, Varför är det viktigt att barn rör sig?, Vad kan pedagoger göra för barns motoriska utveckling?, Motorikens betydelse för lärandet och Sinnenas betydelse för motoriken. Vi har valt att i vår litteraturgenomgång utesluta åldersangivelser, på grund av att de olika utvecklingsnivåerna är individuella. Det viktiga är att utgå från det enskilda barnet där de befinner sig eftersom barn mognar olika snabbt.

Vad är motorik och motorisk utveckling?

Vi tycker oss kunna se att det finns två olika synsätt att se på motorisk utveckling. En bygger på ett mer traditionellt sätt där varje utvecklingssteg måste följa en bestämd ordning. Det andra synsättet bygger mer på ett modernare tankesätt och det beskrivs med att motorisk utveckling är samma sak som motoriskt lärande, där inget är förutbestämt och den motoriska utvecklingen kräver mycket övning. Vi börjar med att beskriva det traditionella synsättet som dominerar i litteraturen och som i huvudsak bygger på Piagets fyra utvecklingsstadier.

Piaget menar att människor utvecklas genom sina handlingar och det är först då vi får en erfarenhet som vi utvecklas. Hans stadieteori om barns sensomotoriska (samordning av information från sinnesorgan) utveckling understryker att utvecklingen sker stegvis och i en bestämd ordning. Varje utvecklingssteg är beroende av det förra steget. Det går inte att skynda på ett steg för det är inte förrän människan är mogen som den kan gå vidare till nästa steg. Detta innebär att det inte går att utveckla någon annan människa utan man kan bara skapa goda förutsättningar för att en annan människa skall utvecklas vidare (Jerlang mfl, 2001; Ericsson, 2005; Grindberg & Langlo Jagtøien 2000).

Det centrala nervsystemet är inte färdigutvecklat vid födseln utan endast påbörjat. Däremot är det mer primitiva delarna av centrala nervsystemet utvecklat vilka är ryggmärgen och hjärnstammen. Med hjälp av dessa uppkommer de reflexmässiga rörelserna, det vill säga reaktioner som är motoriskt ofrivilliga. Den motoriska utvecklingen har fyra faser och är jämförbara med det centrala nervsystemets utveckling. De fyra faserna är:

1. Reflexrörelser utan hjärnbalkens medverkan

Vid födseln har barnen de primitiva reflexerna som är nödvändiga för att det nyfödda barnet skall överleva. De automatiska rörelserna kan framkallas av intryck utan viljemässig medverkan eller kan uppstå vid stimulering från omgivningen som vid ljud eller genom att någon berör barnet på ett sätt upprepande gånger. Muskelaktiviteten är oftast livliga och den nyfödde rör armar och ben på en gång i en så kallad totalrörelse, bara för att de enskilda rörelserna inte kan differentieras (särskiljas) av barnet.

2. Symmetriska rörelser

I och med denna fas börjar hjärnbalken att medverka i rörelserna. Ett exempel är att båda armarna sträcks framåt samtidigt och följer ett och samma mönster. Medrörelser är alltså karakteristiska till exempel när den ena handen griper om något knyts den andra samtidigt.

3. Viljestyrda, motiverade differentierade rörelser.

De viljestyrda rörelserna blir allt säkrare och totalrörelserna försvinner

4. Automatiserade rörelser

Varje ny rörelse måste upprepas gång på gång för att slutligen läras in. Ett exempel på detta är när barnet lär sig att cykla eller simma. När barnet behärskar färdigheten behöver rörelserna inte tänkas över varje gång, utan barnen kan samtala med en vän under tiden utan problem. Ju fler rörelser barnet kan desto lättare blir det för barnet att lära sig nya liknande rörelser.

De olika stegen är lätta att identifiera. Alla steg i utvecklingen bygger på varandra och sker i en viss ordning. Varje stadie ska passeras men det sker vid olika tidpunkter från barn till barn. Det är viktigt att känna till dessa steg för att kunna följa barnets utveckling. Motorisk utveckling sker uppifrån huvudet och ner till tårna och från kroppens mittlinje och utåt. Händernas rörelser är inte färdigutvecklade förrän i de tidiga skolåren. Den korsade rörelsen med armarna, vilket innebär att armarna korsas naturligt över kroppens mittlinje utan att barnet byter hand, är färdigutvecklad först i slutet av förskoletiden. Den motoriska utvecklingen är en process som startar i fosterstadiet och varar livet ut. Vid födseln är barnet motoriskt outvecklat, detta beror på att nervtrådarna inte är färdigutvecklade vilket visar sig genom det lilla barnets klumpiga rörelser (Ericsson, 2005; Ellneby, 2007; Mellberg, 1993; Hollé 1987).

Det andra synsättet att se på motorisk utveckling är att motorik¹ omfattar allt som har med rörelse² att göra. Begreppet motorik är mycket svårt att tolka. Internationellt använder forskare orden rörelse eller mänsklig rörelse bara för att ordet motorik kan ha så många betydelser. Med motoriskt beteende menar vi det som vi i dagligt tal kallar gå, springa, hoppa, kasta, gripa och så vidare. Motoriskt beteende delas många gånger in i fyra undergrupper: motoriska problem, motorisk kontroll, motorisk utveckling och motorisk lärande. Vi kommer i denna litteraturgenomgång behandla motorisk utveckling och motorisk lärande.

Det andra synsättet på motorisk utveckling innebär att man inte tror att det ligger motoriska färdigheter lagrade hjärnan som kan plockas fram vid behov. Det är också detta som är skillnaden på dessa olika synsätt. Skillnaden på en nybörjare och en expert är att experten har tränat för att klara av en färdighet på ett lätt sätt men nybörjaren precis har börjat. Den som idag förknippas med detta tänkesätt är Esther Thelen hon har utvecklat en inte ännu fullständig teori, men ändå det bästa sättet att försöka förklara motorisk utveckling hittills enligt *Sigmundsen och Vorland Pedersen*. Thelen har studerat barn när de utvecklas. Hon betraktar att den största drivkraften för barns utveckling är den yttre lusten till att lära och detta får barnet genom stimulans från föräldrar samt olika leksaker. Hon menar också att den viktigaste förutsättningen är barnets kroppsstorlek och dess proportioner. Eftersom barnen från början är någorlunda lika har de från början likartade förutsättningar vilket gör att barnen utvecklas reflexmässigt likartat de första månaderna. Hon gjorde olika experiment för att bevisa att utvecklingsgången i nervsystemet inte sker av sig själv. Bland annat använde hon sig av gångreflexen för att bevisa detta. Denna reflex försvinner vid ungefär barnets andra levnadsmånad och återkommer runt sex månaders ålder.

¹ Motorik: (av *motor*), rörelseförmåga, rörelsemönster; även studiet av hur människans rörelser utvecklas och lärs in. Motorik studeras huvudsakligen på beteendenivå, även om också andra analysnivåer (t.ex. neurologisk, fysiologisk, biomekanisk) beaktas. En motorisk rörelse kan vara enkel eller komplex, genetiskt bestämd eller inlärd (Nationalencyklopedin 2007-05-07).

² Rörelse: fysikaliskt begrepp som innebär att ett föremål ändrar sitt läge i rummet. Eftersom rumsbegreppet är relativt (Nationalencyklopedin 2007-05-07).

Esther Thelen antog att detta berodde på att barnet var för tungt för sin egen kroppsvikt och gjorde utifrån detta experiment. Genom att fästa olika vikter på barnets fötter när de normalt skulle ha gångreflexen och se vilka effekter det kunde få. Resultatet blev att gångreflexen försvann. Nästa steg var att undersöka om reflexen var borta eller om den fanns kvar. Detta gjorde hon genom att placera barnet i vatten där kroppsvikten blir mindre och då kom reflexen tillbaka. Genom dessa experiment ansåg Thelen att motorisk utveckling inte endast kan förklaras med nervernas mognad utan att det också berodde på andra förutsättningar i kroppen och miljön runt barnet. Med dessa resultat och senare experiment har hon fått denna bild av motorisk utveckling.

Motorisk utveckling och motoriskt lärande³ benämns som samma sak. Inget är förutbestämt utan motorisk utveckling kräver mycket övning. Ju längre den motoriska utvecklingen följs desto fler skillnader blir det mellan barnen, eftersom barn tränar sina färdigheter utifrån sina egna intressen. Motorisk utveckling är förändringar av motoriken, det vill säga att när barnet lärt sig en ny rörelse eller förbättrat en färdighet är detta en motorisk utveckling. Idag ses den motoriska utvecklingen som en livslång process. För att avgöra ett barns motoriska utvecklingsnivå kan man observera en given färdighet många gånger för att se om det finns någon skillnad mellan det första utförandet och det sista. Därefter går det att dra slutsatser och lägga upp individuella träningschema för barnen.

Motorisk utveckling är att allt som sker i kroppen hör ihop. Tankar, kreativitet, inläring och intelligens sker inte bara i huvudet utan i hela kroppen. Kropp och själ arbetar ihop och det går inte att tala om dessa som skilda saker. Hjärnans funktioner, förmågor, rörelser och känslor finns grundlagda i kroppen. Medvetenhet om hela kroppens roll i inläringen är viktig. Barn som ägnar mycket tid framför TV:n och datorn istället för att utföra olika fysiska aktiviteter riskerar att få negativa effekter på lärandet. TV:n vänjer hjärnan vid ett lärande som saknar känslo- och sinnesintryck (Sigmundsson & Vorland Pederson, 2004; Hannaford, 1995).

Reflexernas betydelse för motorisk utveckling

Hos en nyfödd styrs den motoriska utvecklingen endast av reflexer. Reflexer är en rörelse som inte är viljestyrd och det beskrivs i litteraturen hur viktigt det är att det nyfödda barnets reflexer fungerar. Reflexerna är en bidragande orsak till att barnet rör på sig och därigenom byggs broar mellan nervtrådarna i hjärnan och efterhand blir rörelserna kontrollerbara. Alltså är reflexerna en slags grund till fortsatt rörelseutveckling därför att de är medfödda automatiska rörelser som måste finnas för att barnet ska överleva.

Medfödda reflexer är:

- Sök- och sugreflexen som innebär att barnet vänder huvudet vid beröring på kinden eller mun.
- Moros reflex, när barnet i halvsittande ställning släpps bakåt åker armarna ut.
- Gripreflexen i händer och fötter, om ett föremål placeras i barnets hand griper det kraftigt tag i det.

³ Sigmundsson & Vorland definierar motoriskt lärande som ”en grupp processer knutna till övning eller erfarenheter ledande till relativt permanenta förändringar i förmågan att utföra motoriska färdigheter” (Schmidt 1991 i Sigmundsson & Vorland (2004)

- Babinskis reflex, tårna spretar och stortån böjs uppåt om man stryker på utsidan av barnets fot.
- Slutreflexen, om barnet kommer i vatten sluts automatiskt ögonen, näsan och munnen.
- Asymmetrisk tonisk nackreflex, om barnets huvud vrids åt ett håll när det ligger på rygg åker arm och ben på samma sida ut.
- Symmetrisk tonisk nackreflex, när huvudet böjs framåt vid liggande ställning böjs armar och benen sträcks ut. Denna reflex och den asymmetriska finns inte hos alla barn.
- Ryggradsreflex eller Galants reflex, för att se om barnet har denna reflex görs en lätt strykning över ryggen från ena skulderbladet och ner och upp längs ryggraden när barnet står på alla fyra, om höftmuskeln dras åt den sida som berörs finns reflexen där.

Det är viktigt att de reflexer som ska bestå respektive försvinna verkligen gör det eftersom detta kan påverka barnet motoriskt negativt. Om till exempel barnet har kvar den asymmetriska toniska nackreflexen, som ska försvinna vid fyra månaders ålder kan detta innebära att barnets koordination påverkas till exempel kan barnet ramla när det cyklar och vrider på huvudet. I skolan kan det innebära att barnet får svårigheter att skriva (Grindberg & Langlo Jagtøien, 2000; Mellberg, 1993).

Vad är grovmotorik och finmotorik?

Det är svårt att dra en tydlig gräns mellan fin- och grovmotorik eftersom de stora grovmotoriska rörelserna behövs först för att de finmotoriska rörelserna ska kunna utvecklas. Detta gäller även för de finmotoriska rörelserna som utvecklar sig från större till mindre mer preciserade rörelser. En uppdelning som görs i litteraturen är att de klassificeras som proximala och distala färdigheter. Proximala involverar de stora muskelgrupperna och de distala de som ligger lång ifrån kroppens mitt till exempel händer och fötter (Sigmundsson & Vorland, 2004; Grindberg & Langlo Jagtøien, 2000).

De vanligaste tankarna om grovmotorik är att det är något som rör kroppens stora muskelgrupper, det vill säga stora rörelser som sitta, krypa, springa hoppa och så vidare. Det är viktigt att grovmotorikens hörnstenar (rulla, åla, krypa, stödja, balansera, gå, springa, hoppa, klättra – hänga, kasta – fånga) blir automatiserade.

Barn har stora möjligheter att öva sin grovmotorik tidigt därför att hjärta och lungorna är stora i förhållande till den lilla kroppen och det gör att barnen sällan blir trötta. Ibland används termer som omogen utvecklad motorik och avvikande motorik när vi pratar om grovmotorik. Med omogen/utvecklad motorik menas att kroppens rörelsemönster är normalt men att barnet ligger efter i förhållande till sin ålder. Med avvikande motorik menas att barnets rörelser skiljer sig mycket från det normala (Granberg, 1994; Ellenby, 2007; Gustafsson, & Hugoh 1987).

Finmotorik omfattar händernas och fötternas rörelser. Även de muskler som styr stämbanden är finmotoriska rörelser, hit hör även ansiktsrörelser, tungrörelser och ögonrörelser. Av de finmotoriska rörelserna är det den sistnämnda som utvecklas först. Gripa, sy, skriva och klippa är exempel på finmotoriska rörelser. Alla perceptionsområden utvecklas jämsides med

motoriken som till exempel känsel, syn, muskel och ledsinnet. Dessa sinnen hjälper barnen att uppfatta vad det har i händerna (Dessen, 1990).

Varför är det viktigt att barn rör sig

Forskning om samband mellan fysisk träning och barns mentala hälsa finns i mycket liten utsträckning. Men en studie gjord på ungdomar om deras fysiska aktiviteter visade det sig att kroppslig aktivitet kan förbättra barn och ungdomars självkänsla, vilket i sin tur kan leda till en hälsosam livsstil. Fysisk inaktivitet kan ge hälsoproblem, vilket betyder att motoriska färdigheter är viktigt även ur hälsoperspektiv (Ekeland, Heian, Hagen, Abbott & Nordheim, 2004 i Ericsson, 2005; Raustorp, 2005 i Ericsson, 2005).

Det finns ett samband mellan rörelseförmåga, självkänsla och social gemenskap. Med det menas att rörelseerfarenheterna är en grundläggande del av självkänslan vilket i sin tur leder till en god kroppsuppfattning.(Smyth, Andersson, 1999; SEF, 2000 i Ericsson 2005).

God kroppskontroll spelar stor roll för att barnen skall kunna medverka i olika lekar. Genom att barn leker och idrottar tillsammans stärks de i grupp gemenskapen. Små barn använder hela kroppen till att utveckla och utforska omvärlden. Genom att de rör sig får de en motorisk utgångspunkt till kroppens olika delar. Barnen lär sig genom att utföra olika aktiviteter och lekar, så kallad handlingsinlärning. Genom att barnen leker stärks barnets självkänsla och de kroppsliga färdigheterna utvecklas (Granberg, 1994; Langlo Jagtøien, Hansen & Annerstedt, 2002).

I rörelselekar är det inte bara motoriken som utvecklas. En mängd andra färdigheter stärks. Exempel på detta är:

- Kroppsmedvetenheten.
- Rumsuppfattningen
- Sinnena stimuleras
- Begreppen om omvärlden
- Fysiken
- Kroppsspråket
- Fantasin
- Förmågan till problemlösning
- Spontaniteten
- Samarbetsförmågan
- Barnet känner glädje över sig själv och gemenskapen (Mellberg, 1993).

Vad kan pedagoger göra för barns motoriska utveckling?

Det är viktigt att pedagoger har god kunskap i barns motoriska utveckling. Detta kan de skaffa sig genom att studera litteratur, diskutera med kollegor och erhålla kompetensutveckling i skolan. Motivationen spelar en betydande roll, känner pedagogen att det är motiverande att arbeta och stimulera barns motorik är det en fördel för arbetet. Saknar pedagogen kunskap om motorikens betydelse finns det risk att pedagogen utesluter barnens rörelsebehov i sitt arbete (Ericsson, 2003;Ericsson, 2005; Ellenby, 2007).

När pedagoger planerar sitt arbete bör de känna till vad de olika styrdokumenterna tar upp om motorikens betydelse. Skola och förskola har olika styrdokument. Eftersom vi har vänt oss till personal från både förskola och skola i vår studie valde att titta på vad det står om motorik i både Lpfö-98 och Lpo-94.

Vi började läsa i Lpfö-98 där vi hittade följande citat:

Förskolan skall sträva efter att varje barn:

- Utvecklar sin motorik, koordinationsförmåga och kroppsuppfattning samt förståelse för vikten av att värna om sin hälsa och sitt välbefinnande.

Alla som arbetar i förskolan skall:

- Samarbeta för att erbjuda en god miljö för utveckling, lek och lärande och särskilt uppmärksamma och hjälpa de barn som av olika skäl behöver stöd i sin utveckling.

Arbetslaget skall:

- Ansvara för att arbetet i barngruppen genomförs så att barnen får stöd och stimulans i sin motoriska utveckling

I Lpo 94 under rubriken skolans uppdrag kan vi läsa att:

- skolan ska sträva efter att erbjuda alla elever daglig fysisk aktivitet inom ramen för hela skoldagen
- skapande arbete och leken skall ses som viktiga delar i det aktiva lärandet

Under rubriken mål att uppnå i grundskolan står det att eleven skall få:

- grundläggande kunskaper om förutsättningarna för en god hälsa samt har förståelse för den egna livsstilens betydelse för hälsan och miljön, (Lpo-94; Lpfö-98;www.skolverket.se, 2007-04-10).

Vi hittar mycket mer som kan knytas an motorik i Lpfö-98 än vad vi hittar i Lpo-94. Vi valde också att titta på vad kursplanen för idrott och hälsa förmedlar.

I kursplanen för idrott och hälsa läser vi att olika former av motion och rekreation har stor betydelse för hälsan. Det är viktigt att eleverna får goda kunskaper i hur kroppen fungerar samt hur olika vanor påverkar kroppen. Syftet med ämnet idrott och hälsa är att utveckla elevens psykiska, fysiska och sociala förmåga samt att eleven skall **stärka** sin självbild. Dessutom skall ämnet ge eleven kunskap om den egna livsstilens betydelse för hälsan (www.skolverket.se, 2007-04-10).

Pedagoger skall förmedla rörelseglädje till barnen. Om de själva upplever rörelseglädje på förskolan/skolan gynnas inte bara barnens trivsel utan även de vuxnas. En bra dialog mellan förskolan och skolan är också viktig men även samarbetet med föräldrarna skall ses på ett

positivt sätt och uppmuntras. Föräldrarna skall inbjudas att delta i de olika fysiska arrangemang som finns för barnen (Ericsson, 2003; Ericsson, 2005).

Pedagoger kan på olika enkla sätt hjälpa barn att utvecklas motoriskt. Barn utvecklas i sin egen takt och skall uppmuntras i den fas de befinner sig i. Den normala utvecklingen varierar från individ till individ, vanligen i samma ordning men olika snabbt. Vi som pedagoger skall inte åldersbestämma olika utvecklingsnivåer, men vi kan använda oss av åldersangivelser som riktmärken och hjälp i planeringen av verksamheten. Genom att arbeta med de stora rörelsemönstren som exempelvis rulla, åla, krypa, klättra, springa, hoppa, snurra, gunga och så vidare, hjälper pedagogerna barnen till en bra motorisk utveckling. Barns lek skall aktivt stimuleras och uppmuntras och pedagoger skall vara delaktig i den. När pedagoger själv deltar i lekarna ger de barnen positiva rörelseupplevelser, detta bidrar dessutom till barnens sociala utveckling (Ellenby, 2007; Ericsson, 2005; Maltén, 2002; Mellberg, 1993; Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999).

Återkommande organiserade aktiviteter av pedagoger ger barnen en god grund till motorisk utveckling. Styrda verksamheter inne och ute är det optimala för barns motoriska utveckling. Likaväl som man kan samla barn runt ett bord och leka med fingerfärger, kan man samla barn i uteleken och klättra i träd tillsammans. Detta kan göra att barn som normalt inte klättrar i träd får upp ögonen för hur roligt det kan vara att klättra eller vågar pröva andra motoriskt utvecklande aktiviteter, vilket i sin tur skapar goda cirklar för deras fortsatta motoriska utveckling. Det är också bra att ha tillgång till någon större sal till exempel en idrottshall där övningar kan utföras. När personalen planerar sina rörelsepass är det viktigt att tänka på att så många olika färdigheter som möjligt tränas (Sigmundsson & Vorland Pedersen, 2004; Gustafsson & Hugoh, 1987; Ericsson, 2005).

Pedagoger får inte underskatta barnens rörelseförmåga. De måste fundera på om de verkligen tar barnens rörelsebehov på allvar. Vuxna hämmar många gånger barnen genom att till exempel skaffa gästol till de små. Om pedagoger har god kunskap om rörelsens betydelse för barnen vågar vi som pedagoger tillåta en god rörelsemiljö. En av förutsättningarna för att skapa en god rörelsemiljö är att inte ta på barn för mycket obekväma kläder, tjocka overaller och regnkläder, eftersom det kan hämma barnens rörelseförmåga (Dessen, 1990; Maltén, 2002; Ellenby, 2007; Mellberg, 1993).

Planerad rörelse på förskolan/skolan bör förekomma minst trettio minuter per dag och den bästa träningen är att vara ute i naturen. På olika utflykter utomhus finns många möjligheter till att stimulera barnen som till exempel klättra i träd, hoppa över dike, balansera på en stock eller på en trottoarkant. Det kan vara vägen till utflyktsmålet som är den viktiga delen av utflykten. Det är viktigt att pedagoger uppmärksammar var barnen befinner sig i sin motoriska utveckling och anpassar rörelseträningen efter detta. Lekplatserna skall vara säkra och inbjuda till lek och rörelse. Det är oerhört motoriskt utvecklande för ett barn att kunna röra sig fritt på lekplatsen/gården. Pedagogen kan genom att införa morgongymnastik, rörelsebanor (bilaga 2) rim, ramsor, klappövningar och koordinationsträning ge eleverna en god och sund uppfattning om att rörelse är viktigt i alla former vid alla tillfällen. Det finns enkla rörelsesånger och lekar som läraren kan använda sig av och ingen är för stor för att röra sig och leka. Dans och rytmik är ett naturligt sätt att uttrycka sig på för barn och det är viktigt för pedagogen att ta tillvara på detta. Vi måste alla träna våra färdigheter hela livet vilket betyder att skolans verksamhet är viktig för att upprätthålla och vidareutveckla de olika färdigheterna. I skolan är det viktigt att lärarna tillåter rörelsepauser. Gränsen för hur länge någon kan koncentrera sig och lyssna är

20 minuter (Ericsson, 2005; Granberg, 1994; Gustafsson & Hugoh, 1987; Mellberg, 1993; Maltén, 2002).

I skolan når pedagogen alla barn och där finns det goda möjligheter för kunskap om kroppsrörelsens betydelse för hälsan. Motorisk utveckling kan också ses som en livslång hälsoprocess, detta gör skolans roll oerhört väsentlig. Idag är gymnastiken oftast det enda skolämnet där elever får kunskap om kroppens rörelser. Syn- och hörselsinnet är de sinnen som dagens skola vanligtvis stimulerar mest. Detta gör att de övriga sinnen inte stimuleras lika mycket. Barn lär med hela kroppen och med alla sina sinnen vilket är betydelsefullt för pedagoger att komma ihåg när de planerar sina lektioner och temaarbeten.

Att få regelbundna avbrott vid stillasittande arbete är inte bara nödvändigt ur ergonomisk synvinkel, utan kan också ha betydelse för perceptuella och motorisk utveckling samt för koncentrationsförmågan. Att barn lär sig på olika sätt är välkänt. Olika inlärningsstilar kräver olika typer av pedagogiska metoder. De vanligaste uppgifterna i ett klassrum innebär att eleverna får rikligt med syn- och hörselintryck, dvs förväntas lära sig genom att se och lyssna. Andra perceptionsområden som den kinestetiska, taktila och vestibulära förekommer vanligtvis inte så ofta. Därmed kan man anta att barn som lär sig bäst genom att känna med händerna och göra med hela kroppen inte får den möjligheten i tillräckligt hög grad i dagens skola. Det är inte helt otänkbart, när det gäller barn som lär sig genom att lyssna och se, att även de skulle ha nytta av att få uppleva lärandet genom uppgifter som stimulerar även andra perceptionsområden än det audiotiva och det visuella (Ericsson, 2005, s. 145).

Det är nödvändigt att vi som pedagoger förstår barnets behov och kan möta barnet där det är, att vi ger stimulans och ställer de rätta kraven vid rätt tillfälle. Grunden till hur barnet mår och fungerar är deras känsloliv och sociala förmåga. Detta betyder att kunskap om det enskilda barnet är nödvändigt. Vi är alla olika i vårt sätt att behärska koordination. Vissa människor kan hålla på att öva sin koordinationsförmåga hela sitt liv (Ellenby, 2007; Ericsson, 2003; Ericsson, 2005; Granberg, 1994; Mellberg, 1993; Sigmundsson & Vorland Pedersen, 2004).

Ett sätt att undersöka barns motoriska egenskaper är motorikobservationer. Erfarenheter visar att om förskolan har genomfört barnobservationer har barnen bättre motorik vid skolstarten, även om det inte finns något speciellt åtgärdsprogram för motorisk utveckling. En förklaring kan vara att om ett barn uppmärksammas motoriskt och detta diskuteras av pedagoger och föräldrar, övas barnet i rörelser av både föräldrar och pedagoger. Det här kan leda till att barnet blir intresserat och tränar själv mer aktivt på olika rörelser. Det är också genom observationer som pedagoger kan få kunskap om hur eleverna förstår olika sammanhang med tanke på olika rörelseuppgifter som skall lösas (Ellenby, 2007; Ericsson, 2005; Holle, 1987N; Langlo Jagtøien, Hansen & Annerstedt, 2002; Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999; Sigmundsson & Vorland Pedersen, 2004).

Genom att regelbundet föra loggbok (bilaga 3) och utföra olika tester kan pedagoger bilda sig en uppfattning om hur barnet utvecklar sina motoriska färdigheter. Att också använda videokamera och filma barnen kan vara ytterligare ett bra sätt att dokumentera barns utveckling. Då kan pedagoger gå tillbaka och studera noggrannare i efterhand hur barnen klarar de motoriska utmaningarna. Dessa metoder kan ses som verktyg för att skaffa sig information om vilken nivå barnet befinner sig på i sin motoriska utveckling (Ellenby, 2007; Ericsson, 2005; Holle, 1987N; Langlo Jagtøien, Hansen & Annerstedt, 2002; Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999; Sigmundsson & Vorland Pedersen, 2004).

Jämsides med det kinestetiska sinnets (muskel- och ledsinnet) utveckling utvecklas även barnets kroppsuppfattning. Hur barnets kroppsmidvetenhet är kan vi kontrollera genom att be

barnet rita en människa. Barnet ritat bara de kroppsdelar de känner till. Dessa bilder brukar vi till att börja med benämna som så kallade huvudfotingar. Genom att regelbundet be barnen avbilda en människa kan vi följa barnets utveckling i sin kroppsuppfattning (Ellneby, 2007; Holle, 1987).

Det är även viktigt att föräldrarna är insatta i hur verksamheten fungerar. Genom att tala om vilken typ av observationer man genomför och varför de görs är det lättare för föräldrarna att få en förståelse för verksamheten. Föräldrarna skall naturligtvis också tillåtas ta del av pedagogers dokumentationer och vara med i utvärderingar om de önskar. Pedagoger skall även ta hänsyn till föräldrars synpunkter när de planerar sin verksamhet. Detta för att bygga upp en bra relationer med vårdnadshavarna som känns naturlig och lätthanterlig för båda parter (Ellenby, 2007; Ericsson, 2005; Holle, 1987; Langlo Jagtøien, Hansen & Annerstedt, 2002; Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999; Sigmundsson & Vorland Pedersen, 2004).

Motorikens betydelse för lärande

Olika former av lärande skall vävas samman och varje barn skall ges möjlighet till sitt lärande. Pedagoger skall samverka för att nå det livslånga lärandet. Barnen skaffar sig lust att lära genom att utveckla sin nyfikenhet, fantasi och kreativitet. Olika former av barns lärande skall användas så att deras lärande blir till en helhet. Barnen skall ses som kompetenta barn som aktivt vill delta i sitt lärande och skapande av sin egen framtid (Lpo-94, Lpfö 98; www.skolverket.se, 2007-04-10).

Barn lär sig genom att vara nyfikna och genom sina erfarenheter. Genom leken utforskar de världen och lär sig att samspela med andra. Perception⁴ och motorik hänger ihop så till vida att barn tolkar sina sinnesintryck och ger utlopp för dem genom rörelser. Om barns rörelseaktiviteter begränsas kan den fysiska och mentala utvecklingen bromsas. Det är viktigt att barn får en tro på sin egen förmåga att tolka olika upplevelser. Rörelserna skall bli automatiserade, barnet skall kunna lyssna koncentrerat och förstå instruktioner. Barnen skall lära sig att forma olika bokstäver med handen och samtidigt följa med blicken, den så kallade ögon hand koordinationen. Barnen skall kunna vara uppmärksamma och finna motivation i det de gör samt få en bra begreppsuppfattning. Detta leder till en god förmåga att lära sig läsa, skriva och räkna. Leken är viktig stimuli för alla sinnen. Den hjälper till att stimulera motoriken och psyket. Leken ger ett naturligt utlopp för barnets tankar, känslor och rörelsebehov. Barnets utveckling sker inte av sig själv utan barnet behöver stimuli utifrån, som att se kamrater i olika situationer och därefter försöka imitera deras beteende. Ett barn kan vara oerhört ihärdigt och hålla på tills hon klarar den rörelse hon vill kunna. Detta kan ha stor betydelse längre fram i livet eftersom det stärker barnets självkänsla⁵ när det når sitt mål (Ellneby, 2007; Granberg 1994).

⁴ Perception: "(upptagande', 'uppfattande', 'insikt', av *perci'pio* 'uppfatta', 'inse'), *varseblivning*, den grundläggande funktion genom vilken levande varelser håller sig informerade om relevanta aspekter av sin omgivning och sin egen relation till dessa. I den biologiska utvecklingen har perceptuella funktioner vuxit fram i direkt samband med motoriska förmågor ([motorik](#)). Överlevnadsmöjligheterna förbättras enbart i den mån motoriska handlingar anpassas till omgivningens föränderliga egenskaper, vilket förutsätter att dessa kan varseblivas" (Nationalencyklopedin 2007-04-20).

⁵ Självkänsla: "inom psykologin en med känslor och värderingar förbunden del av en persons självmedvetande. Självkänslan antas bygga på antingen hur tillfreds man är med vad man klarar jämfört med vad man förutsatt sig eller hur man tror att man uppskattas av andra. William James och George Mead gav tidigt uppslag till en omfattande forskning med experimentella och andra metoder. Den har visat att självkänslan påverkar kognition,

Som vi tidigare har skrivit finns ett samband mellan kroppslig förmåga och självförtroende⁶ och självkänsla. Barn utvecklas när de är aktiva och ju mer barnet övar olika moment desto säkrare blir det på att behärska just den rörelsen. Detta ger barnet en inre säkerhet som stärker barnet och bygger upp dess självkänsla, barnet känner att det duger och ser sitt egenvärde. Många barn upplever en dålig självkänsla vid skolstarten bara för att barnets motoriska svårigheter inte observerats förrän just vid skolstarten. Detta kan då leda till negativa lärandesituationer för barnet (Ericsson, 2003; Ericsson, 2005).

Trots att nervcellerna redan finns där vid födseln är stimulering av aktiviteter hos barnet det avgörande för nya ”broar” mellan hjärncellerna. Alltså är fysisk aktivitet nödvändig för allt lärande. Det är viktigt att barnet får göra samma rörelser om och om igen tills rörelsen blir automatiserad, vilket innebär att en rörelse kan utföras samtidigt som en annan, utan att barnet tänker på det (Maltén, 2002; Holle, 1987).

Får barnen positiva rörelseupplevelser kan detta i sin tur påverka barnets självkänsla i en positiv riktning, vilket i sin tur kan leda till att barnets koncentrationsförmåga och skolprestationer blir bättre (Kiphard, 1979, Sandborgh-Holmdahl & Stening, 1993 i Ericsson, 2005).

Sinnenas betydelse för motoriken

Hjärnan sorterar och organiserar med hjälp av våra sinnen olika typer av information varje dag för att vi skall använda oss av informationen för att lära oss olika företeelser. Detta kallar vi sensorisk integration. En god sensorisk⁷ integration är en grundläggande förutsättning för att vi som vuxna skall kunna koncentrera oss, ta till oss kunskap, tänka abstrakt, föra ett logiskt resonemang samt utveckla förmågan att organisera. Sensorisk integration leder också till god kroppskontroll vilket i sin tur leder till en bra självkänsla och självbehärskning. Det är viktigt att ha en god sensorisk integration redan under det första levnadsåret för att kunna lära sig att till exempel krypa.

Sinnena delas in i två logiska grupper. Den ena gruppen ger oss information om omvärlden, vår kropp och kroppsställning dessa sinnen är hörsel-, smak-, lukt-, känsel och synsinnet dessa går under namnet ”yttre” sinnen. Den andra gruppen är de ”inre” sinnen och det är rörelsesinnet och balanssinnet. Dessa sinnen informerar oss vår ställning till omvärlden. Barn behöver mycket stimulans av sina sinnen för att kunna utveckla en kroppsmedvetenhet och en tillit till sin kropp.

Om barnen har svårigheter med att tolka och bearbeta sinnesintryck kan de samtidigt ha svårigheter att sätta ihop delar till en helhet vilket kan medföra svårigheter med begrepp som under, mellan, bredvid och så vidare. Barnen kan även få svårigheter med vissa bokstäver

emotion och motivation och har betydelse för individuell utveckling, psykisk hälsa och välbefinnande.” (Nationalencyklopedin 2007-04-20).

⁶ Självförtroende: ”stark tilltro till den egna personen”. (Nationalencyklopedin 2007-04-20).

⁷ Sensorisk: ”(av [sensorium](#)), som har att göra med kroppens sinnesorgan och mottagandet i hjärnan av impulser från dessa” (Nationalencyklopedin 2007-04-20).

som är lätta att förväxla till exempel b o d. (Langlo Jagtøien, Hansen & Annerstedt, 2002; Grinberg & Langlo Jagtøien, 2000; Ellneby, 2007; Ericsson, 2005).

3. Metod

Val av forskningsmetod

När vi började fundera på hur vi skulle genomföra vår studie tänkte vi att enkäter skulle vara bra för att kunna få svar från många fler skolor än vi skulle få vid intervjuer. När vi tänkt ett tag på detta insåg vi att enkätsvar skulle bli svårare att analysera, eftersom det inte går att ta hänsyn till skiftningar i röstläge. Det går inte heller att ställa följdfrågor om det är något som är oklart. Stukát (2005) skriver att det ofta är svårt att motivera en stor grupp att svara på enkäter vilket gör risken för bortfall större. Det kan även vara svårt för respondenten att tolka frågorna korrekt.

Observation tror vi hade varit det bästa alternativet för oss om vi gjort denna studie under en längre tid. Enligt av Patel & Davidsson (2003) ger observationer en tydligare bild hur pedagogerna handlar i naturliga situationer, vilket under en intervju inte alltid fullt kommer fram. Stukát (2005) skriver att observationer är mycket tidskrävande och det är svårt att få kunskap om människans innersta tankar.

För att få svar på våra frågor i denna studie valde vi att som en del använda oss av intervjuer som Stukát (2005) benämner som halvstrukturerade. I halvstrukturerade intervjuer är frågorna formulerade i förväg och följer en förutbestämd lista. Fördelarna med en sådan intervju är att intervjuaren kan ställa följdfrågor och det går att föra en bra dialog med respondenten genom att vara lyhörd på svaren. Resultaten är också lättare att bearbeta om frågorna är bestämda i förväg. Denna form tyckte vi skulle passa oss bra eftersom vi inte har någon erfarenhet i intervjuteknik

En annan metod är den Stukát (2005) benämner som djupintervju, där är syftet att få fram pedagogernas innersta tankar och är mycket tidskrävande vilket kan påverka resultatet negativt. Denna metod kräver också stor kunskap i intervjuteknik därför valde vi att inte använda oss av denna ostrukturerade metod.

Urval

Pedagogerna i vår undersökning kommer från sex olika skolor. Skolorna ligger i Göteborg och dess omnejd. Anledningen till att vi valde olika skolor var för att få ett bredare underlag i vår studie. Vi valde att intervjua personal både från skolan och från förskolan även detta för att få ett bredare utbud. En annan orsak är att vår utbildning sträcker sig från förskolan upp till skolår två. Vår fokus ligger på pedagogens arbete och tankar och inte på skolans inriktning.

För att lättare få tag på lämpliga respondenter till våra intervjuer använde vi oss av kontakter vi fått under vår verksamhetsförlagda utbildning och vänner vi erhållit under åren på lärarutbildningen. Här nedan kommer en kort presentation av våra respondenter. Vilken ålder de har och inom vilken verksamhet de arbetar.

Ada: Lärare, 23 år, verksam i förskolan med åldrarna 1-6 år

Berta: Förskollärare, 30 år, verksam i förskolan med åldrarna 1-6 år

Cissi: Lärare, 39 år, verksam i skolan med åldrarna 7-10 år

Doris: Lärare, 49 år, verksam i skolan med åldrarna 7-10 år

Elin: Förskollärare, 43 år, verksam i förskoleklass med åldrarna 6-7 år

Fia: Förskollärare, 57 år, verksam i förskolan med åldrarna 1-6 år

Genomförande och bearbetning av intervjuer

Vi valde att börja med en litteraturundersökning genom att vi sökte efter gamla examensarbeten och plockade fram litteratur som vi ansåg var relevant för vår studie. Därefter valde vi att läsa alla böcker och föra anteckningar på det som vi tyckte var mest betydelsefullt för vår undersökning. Stukát (2005) menar att när detta är gjort har man en större kunskap om ämnet och skaffat sig uppfattningar om vad man själv tycker är viktigt och genom detta blir det lättare att formulera ett syfte för studien. Vi fortsatte med att välja ut de viktigaste anteckningarna som vi gjort när vi studerade litteraturen och förde samman dem. Vi tyckte att det var viktigt att få kunskaper om motorikens betydelse för lärandet, för att på bästa sätt kunna genomföra våra intervjuer men också för vårt kommande arbete inom förskolan. Enligt Patel & Davidsson (2003) kan det vara en fördel att man i den kvalitativa intervjun har en teoretisk grund att stå på.

Vi kom fram till att sex intervjuer var ett minimum för att få ett bra underlag för vår studie. Enligt Trost (2005) är fyra till åtta intervjuer greppbart men han föredrar ett mindre antal då ett för stort underlag kan bli för svårt för att detaljerat bilda sig en uppfattning. Ett första steg i vårt genomförande av intervju var att vi tog kontakt via e-post eller per telefon då vi frågade om pedagogerna ville vara delaktiga i vår studie. Vi informerade om vad vi ville undersöka med vår studie och om de kunde tänka sig att ställa upp på en (anonym) bandad intervju. Vi berättade även att bara vi kommer lyssna på banden och att vi förstör dem när vår studie är klar. När vi fått ihop rätt antal pedagoger tog vi personlig kontakt med dem och bestämde en tid för intervju.

För att få så bra svar som möjligt på våra frågor, har vi som vi tidigare beskrivit valt halvstrukturerade intervjuer. Vi försökte vara så neutrala som möjligt under intervjuerna. Eftersom vi läst in oss på ämnet tidigare var detta ibland svårt och det förekom att vi ställde ledande frågor. Vi var först och främst intresserade av vad pedagogerna tänkte om fenomenet, inte av vad vi visste eller tänkte.

I denna studie kommer vi att benämna respondenterna vid fingerade namn vilket vi också informerade dem om. Vi valde att dela upp intervjuerna mellan oss och intervjuade tre pedagoger var. Trost (2005) säger att det kan vara bättre att vara två som intervjuar för att kunna stötta varandra men om man ser det utifrån respondenternas aspekt kan de känna sig underlägsna helst om inte intervjuare och respondent känner varandra. Stukát (2005) menar att det är viktigt att intervjun sker på respondentens villkor. Vi lät därför respondenterna själva bestämma var de vill bli intervjuade, i hemmet eller på arbetet och vilken tid som passade bäst för dem.

Det är betydelsefullt att informera respondenterna om syftet med vår studie och deras betydande del i den. Det är också viktigt att tydligt klargöra för deltagarna att de är anonyma (Patel & Davidsson, 2003).

Innan vi gick ut och intervjuade ville vi pröva om våra frågor gick att tolka och **förstå**, vi gjorde därför två testintervjuer på två pedagoger i vår bekantskapskrets och efter det redigerade vi frågorna. Testpersonerna och handledaren gav oss råd om hur vi kunde omformulera frågorna. Tillslut fick vi ihop åtta frågor som vi kände kunde ge svar på våra frågeställningar (bilaga 1).

Enligt Patel & Davidsson (2003) är det bra att öppna med frågor som är av mer allmän karaktär men som ändå är av intresse för oss. Detta gjorde vi genom att fråga om befatning, ålder, och i vilken verksamhet personen arbetar. Under intervjuerna ställde vi också olika följdfrågor beroende på hur samtalet utvecklades och på hur respondenterna svarade.

Intervjuerna är inspelade och utskrivna ordagrant för att lättare kunna analysera materialet. Enligt Patel & Davidsson (2003) är en inspelad och utskriven intervju lättare att analysera på grund av att man kan gå tillbaka och verkligen förvissa sig om rätt svar.

Analysen av intervjuerna har gett oss en uppfattning om hur pedagoger arbetar med barns motoriska utveckling och hur de ser på sambandet mellan barns motoriska utveckling och lärande. Efter att ha lyssnat på banden flera gånger och läst våra utskrifter framstod olika mönster och sätt att se på de olika fenomen vi undersökt. Den mening pedagogerna tilldelar dessa fenomen har vi kategoriserat i sju huvudkategorier. Några pedagoger gav flera alternativ som stämde in i våra frågeställningar och finns därför med i flera kategorier. Citat från pedagogernas svar visas i resultatet för att ytterligare klargöra kategorin. I vår resultatredovisning väljer vi att ge pedagogerna fingerade namn, men inte kön.

Den halvstrukturerade intervjumetod vi valde tyckte vi fungerade bra. Vi fick trovärdiga och givande svar på våra intervjufrågor och det blev dessutom bra diskussioner med lärarna runt ämnet både med och utan bandspelare. Att vi var ensamma vid själva intervjutillfället gjorde att vi inte kunde avläsa kroppsspråket på samma sätt som vi kunde ha gjort om vi båda var med. Vi valde att dela upp oss, dels för att det inte skulle kännas obekvämt för den som blev intervjuad och dels för att det skulle gå något fortare att få gjort intervjuerna. Ytterligare en anledning var att det var svårt att få tiderna att passa respondenterna. Vi märkte också att användandet av bandspelare hämmade pedagogerna när de blev intervjuade, vilket vi inte hade en aning om när vi startade. Detta gjorde att när bandspelaren var avstängd förde pedagogen sitt resonemang vidare om motorikens betydelse för lärandet och vi fick många intressanta synpunkter som vi inte har med i studien.

Tillförlitlighet

Tillförlitligheten i en studie diskuteras utifrån validitet, reliabilitet och generaliserbarhet. Validitet står för om resultaten ger en sanningsenlig bild av det som undersökts, reliabilitet står för mätningens exakthet och generaliserbarhet för om mätningen berör fler än gruppen som är undersökt (Stukát 2004).

I alla intervjuer använde vi oss av samma grundfrågor och vi gjorde tre intervjuer var. Eftersom vi valde att dela på oss, har vi i vår bearbetning av intervjuerna, inte tagit hänsyn till

kroppsspråk och gester hos pedagogerna vi intervjuade, vilket kan påverka resultatets tillförlitlighet.

Vi tog hjälp av litteratur för att skriva våra intervjufrågor utifrån våra problemformuleringar. Vi fick gott stöd av vår handledare som hjälpte oss att utveckla och omformulera vissa frågor. För att kunna säga att svaren vi fått har god validitet gjorde vi provintervjuer. Vi ville ta reda på om pedagogernas svar var relevanta till våra frågor. Förstår de våra frågor och fick vi fram hur de tänker? Genom att vi gick igenom svaren och sen funderade kring dem tror vi att vi fått en god validitet i vår studie.

När det gäller reliabiliteten var det viktigt att vi vid intervjuerna var noggranna, att vi vid utskriften skrev ut ordagrant vad de sa. Givetvis har våra förkunskaper och erfarenheter sedan tidigare varit till hjälp vid analyserna. Vi anser att de inspelade banden och de ordagranna utskriften ligger till grund för en mer tillförlitlig studie, än om vi endast hade fört anteckningar.

När det gäller generaliseringen i vårt arbete funderade vi fram och tillbaka om detta finns i vårt arbete. Med detta menas att våra resultat kan gå att överföra på andra pedagoger. Det vill säga skulle andra pedagoger svarat likadant på våra frågor och på detta känner vi oss mycket osäkra. Eftersom vi gjort endast sex intervjuer på sex olika skolor i Västsverige kan resultatet inte generaliseras till alla förskollärare/lärare. Men det kan ändå ligga till grund för hur förskollärare/lärare reflekterar över sitt arbete med barns motoriska utveckling. Vårt intresse var att se om pedagoger tänker på liknande sätt och om det ser något samband mellan motorik och lärande.

Etiska tankar

Att genomföra intervjuer ställer höga krav på den som intervjuar. Vi var tvungna att tänka igenom vilka frågor vi ställde. Vi fick inte ställa kränkande frågor eller frågor som kan uppfattas som provocerande, frågorna fick inte heller skada eller sårta respondenten. Frågorna skulle helst väcka nyfikenhet och lust att lära mer. Pedagogerna skulle inte känna sig osäkra vid intervjutillfället, därför valde vi att intervjuas var och en på var sitt håll och respondenterna fick välja tid och plats där intervjun skulle ske. Det kändes viktigt för oss att intervjuerna skedde som en ömsesidig dialog. Vi ville att pedagogerna skulle känna att deras svar dög. Att vi inte var helt okända för pedagogerna gjorde att de kände sig trygga med oss och med frågorna vi ställde, vilket framkom efteråt i den vidare diskussionen som kom igång efter intervjuerna.

Vi fick en känsla av att pedagogerna inte kände sig riktigt bekväma när vi tog fram bandspelaren, vilket vi utifrån deras sätt att prata förstod. Vi märkte att personerna slappnade av och pratade på ett helt annat sätt när vi plockat bort bandspelaren och var på väg att avsluta. I detta får vi stöd i boken *Forskningsmetodikens grunder* där de tar upp att det inte brukar vara några problem att få respondenten att tala framför bandspelaren, men när bandspelaren stänga av blir samtalen mer spontant och intervjupersonerna känner att de inte behöver formulera sig korrekt, utan mer samtalar på ett lätt och enkelt sätt.

(Patel & Davidsson, 2003)

Genom att vi skickade e-post och/eller kontaktade personerna via telefon först, gav vi respondenterna en bättre chans att välja om de ville delta i studien eller om de ville avstå, utan att de på något sätt behövde känna sig obekväma. Detta skedde dock inte i något av fallen, utan vi togs emot med största möjliga respekt för vårt arbete. När vi fått jakande svar från de

personer vi valt att tillfråga tog vi personlig kontakt med förskollärarna och lärarna för att visa vilka vi var och för att ge dem en uppfattning om oss innan vi kom för att intervjua.

4. Resultat

Resultatet redovisas utifrån våra frågor i syftet, vilka är: Hur pedagoger arbetar med att utveckla barns motorik? Samt Hur resonerar pedagoger om sambandet mellan barns lärande och deras motoriska utveckling? Vi väljer att i resultatet bara kommentera några av svaren. Vi börjar med att redovisa den första frågeställningen.

Hur beskriver pedagoger att de arbetar med att utveckla barns motorik?

Vi kom fram till att samtliga av våra intervjuade pedagoger anser att det är viktigt att utveckla barns motorik. De kan även ge konkreta exempel på hur de arbetar för att utveckla motoriken naturligt i barnens vardag samt genom styrda rörelsepass. Vi har i vårt intervjumaterial sett ett återkommande mönster hur pedagogerna beskriver att de arbetar med att utveckla barn motoriskt. Utifrån vår intervjuanalys kommer vi fram till tre huvudkategorier som vi redovisar var och en för sig. Dessa kategorier är lek, barns behov och styrda rörelsepass.

Lek

Pedagogerna i vår studie ser den fria leken som en stor del av lärandet. De anser att leken är utvecklande motoriskt. De delar upp motorik i grovmotorik och finmotorik där den grovmotoriska innebär kroppens stora rörelser och finmotorikens rörelser handens, fingrarnas och munnens. I leken anser de att båda dessa stimuleras. Fri lek tycker respondenterna är spontan och utvecklande, de uppmuntrar till lek och undervärderar inte dess värde. Fri lek beskriver respondenterna med att det är allt barnen gör till exempel cykla, rita, spela spel, klättra, hoppa, gunga och spela fotboll.

Det är fri lek de mesta de gör de räcker att de går, springer, att de är ute och cyklar, de gungar, de hoppar, när de är inne, de sitter och spelar spel, ritar, klipper, de är allting med bollar o ja. (Berta)

En viktig del som pedagogerna beskriver i arbetet med att utveckla barns lek är ta till vara på naturen i form av utflykter i närmiljön. Naturen har sin självklara del i den motoriska utvecklingen och pedagogerna menar att detta är viktigare än de planerade rörelsepassen. Flera av respondenterna beskriver hur de tar krångligare vägar med barnen på deras promenader till skogen. En stenig väg som är krånglig att gå är mycket utvecklande motoriskt anser de.

Jag kan känna motoriken att motoriken tänker man hela tiden det är mycket som är svårt att sätta nu arbetat man med motorik för det är något hela tiden, hm men vad vi gör är att vi tycker att utomhusvistelsen är mycket eller viktigast det får vara mycket ute och röra sig på olika ställen. Att man är både i olika terränger som sten och berg och gräs och asfalt eh sen har vi också våra utflykter en dag i veckan då man också vill, då går man ju naturligtvis till olika miljöer. (Ada)

Det framgår att pedagoger ser den fysiska miljön runt barnet som en viktig del i stimuleringen av motoriken. Att miljön runt verksamheterna naturligt inbjuder till lek och att pedagogerna har en tillåtande attityd till att barnen får tid till att fritt leka och utforska området.

Det är ju att man eh, om de är ute och leker att man tillåter dem att gå upp i skogen när de själva vill det så att man inte stramar åt på det utan att man ger dem tid att vara uppe i våran lilla kulle då, att vi stimulerar dem att hoppa hopprep och att man leker lekar tillsammans med dom till exempel brännboll att man hittar på olika övningar där till exempel boll kan ingå. /.../ men som sagt alla de som gillar att pärla och de får ju mycket finmotorisk övning och då är det viktigt att man försöker se till så att alla barn kanske provar leka med pärlplattor och liknande saker någon gång man kan ju få med sig dem barnen om man är lite skojig. (Elin)

Barns behov

Samtliga av våra respondenter observerar hur barnen utvecklas motoriskt. De utgår från barns individuella behov när de arbetar med att stimulera motoriken. Respondenterna försöker att hitta individuella lösningar för barnet som är i behov av extra övning och tänker på detta när de utför sina aktiviteter. Pedagogerna väver in övningarna i de aktiviteter som hela gruppen ska utföra. De anser att man inte får peka ut något barn, men att det är deras roll att stödja och hjälpa barnet att övervinna problemet. Pedagogerna tar upp motoriska svårigheter med föräldrarna för att de skall bli delaktiga och kunna öva på sitt sätt i hemmet. Ser de avvikelse som blir för komplicerade för pedagogen att själv klara av tar de hjälp av specialister som idrottsläraren eller specialpedagogen. Två respondenter berättar att om de märker något barn som har svårt att hänga med på de motoriska övningarna brukar de uppmärksamma detta genom att föra anteckningar. För att underlätta detta arbete har stadsdelen där dessa två pedagoger arbetar utformat ett motoriskt schema som de fyller i efterhand barnet utvecklas (bilaga 3).

Våra pedagoger tycker det är viktigt att utmana barnen där de befinner sig. Genom övning kommer barnet till slut att lära sig en uppgift och då är det bara att gå vidare till nästa utmaning. Detta kan vara en svår uppgift för pedagogen på förskolan därför att där befinner sig barn på motoriskt olika nivåer eftersom åldrarna kan skilja sig mycket.

Och att man då /.../ har kört en viss tid på gympan och så märker man att nu kan de bättre och då kanske man kan försvåra det och då får de träna andra saker så alla fall utmana varje där de är och att man erbjuder så många olika saker som möjligt för att de skall utveckla sin motorik men vi har ju det där observationsschemat att man ändå har koll på var barnen befinner sig och att man verkligen kollar upp för jag tror att det är lätt att tänka att alla barn kan ju åla för det kan man ju, så att man verkligen har ett schema. /.../ och så man ser lite av vad man skall kunna när man går och vad kan faktiskt våra barn. Jag tror inte man skall vara rädd för det och det behöver ju inte vara test och barnen skall inte vara medvetna om de utan det är bara en koll för oss så att man verkligen vet vad barnen kan och inte (Ada).

En annan aspekt av barns behov som vi får fram av vår studie är att samtliga pedagoger tar barns rörelsebehov och ett överskott av energi som en viktig utvecklande del, som barnen måste få utlopp för. En respondent som arbetar i skolan ser rörelsen som en påfyllning av energi. Hon har egentillverkade rörelseövningar i form av rörelsebanor och rörelsekort, att ta till när hon märker att barnen har behov av det. Det finns också inlagt rörelsepass i barnens individuella arbetsschema och då kan barnet själv ta en paus när behov finns under vilken tid som helst på dagen. Passen är begränsade under en fjortondagars- period. Denna pedagog hittar även på ärenden eller låter barnen möblera om i klassrummet om hon märker att de har svårt att sitta stilla. Efteråt ser hon att det blir lugnare i klassrummet och alla barnen kan till exempel sätta sig att läsa i lugn och ro.

Jag kanske tycker att jag ska möblera klassrummet så att de har möjlighet att röra sig, jag kanske ber barn som har lite svårare att sitta still gå lite mer ärenden. Vi har ju kort rörisgympa vi har

inlagt kortare rörelsepass på arbetsschemat och så har vi gymnastik, alltså jag tycker att det är jätteviktigt och håller på med det hela tiden (Doris).

Det intressanta med detta är att om vi jämför med Cissi som är den andre av våra respondenter som arbetar i skolan. Hon tycker att rörelse är viktigt för lärandet, men känner sig osäker på hur man får in rörelse naturligt i klassrummet. Cissi känner att när hon har haft rörelsepass under lektionstid har detta medfört att det blivit stökigare efteråt, att barnen blir uppspelade och har svårt att sitta still. Hon önskar sig mer utbildning i detta.

Jag skulle vilja gå på röris eller någonting och lära mig mer naturligt omkring det i klassrummet, för det jag har märkt också är att när man får in det i klassrummet, det får inte vara för stöjt och för stimmigt för då är det jättesvårt att få ner dem. Så det kan inte vara hejsan och tjosan och jättestimmigt, utan det får ju vara ganska lugnt ändå, för annars kan det ju ta en halvtimme innan det blir lugnt i klassrummet. /.../ så det får man ju också tänka på att man inte busar upp dom (Cissi).

Styrda rörelsepass

Våra pedagoger tar upp att de gärna utför planerade rörelsepass med barnen. De flesta ser dessa pass som ett medel att få med alla barn, även de som kanske väljer att göra stillasittande aktiviteter under den fria leken. Samtliga pedagoger har någon form av styrd aktivitet, hur ofta de har det varierar från pedagog till pedagog allt utifrån eget intresse. Cissi anser att hon utför rörelsepass endast då de ingår i teman. I hennes intervju svar framkommer det dock att hon har klappramsor och att barnen får träna på att skriva bokstäver på asfalt med kriter, vilka vi ser som planerade rörelsepass.

Dessa styrda aktiviteter kan pedagogerna planera i samband med en utflykt till skogen genom att de då tar med sig olika material för att stimulera barns motorik och deras sinnen.

Då har vi framförallt en dag i veckan som vi går ut i skogen där är det ju planerade, vissa gånger så har vi bergsklättring, rep och linor med oss och vi klättrar i träd, går banor och poängpromenader och lekar över huvudtaget i skogen (Fia).

Två av pedagogerna nämner samlingen som en planerad aktivitet. Elin och Doris har samling alla dagar i veckan där de har koordinationsövningar ihop med ramsor. De beskriver dessa övningar med ordet ”hjärngymna”, övningarna kan se ut på många olika sätt och även göras i andra sammanhang. Exempel de tar upp är att övningarna bör innehålla moment där barnen får korsa sin egen mittlinje och att göra rörelser baklänges.

Ja det är ju att det alltså, det som är det är ju att hjärnan arbetar för att barnen skall behärska sin kropp helt enkelt och styra kroppen så gott det går så gott var och en kan. Det är därför jag tycker det är så viktigt att göra många banor när de är små i gympan alltså att de får chans att åla och krypa att man gör banor så dom, jag brukar göra dem baklänges sen gör barna baklänges så får de tänka ut hur gör man denna bana baklänges som vi har gjort framlänges nu och det är verkligen hjärngymna (Doris).

Idrotten ses som en viktig del av de planerade rörelsepassen, antingen de har de själva eller att idrottsläraren har det. Cissi berättar att på skolan där hon arbetar och på andra skolor hon arbetat finns det extra tid hos idrottsläraren, dit får barn gå som behöver extra stöd i sin motoriska utveckling. Pedagoger som har idrotten själva försöker att som vi tidigare nämnt, väva in övningar i hela gruppen, men som syftar till att hjälpa ett enskilt barn.

Man planerar sina lektioner utifrån vissa sådana behov då. Det är mycket så, så att man planerar sina lektioner utifrån vissa barn så är det ju faktiskt, har man många som inte liksom kan åla då fortsätter man ju att åla emellanåt (Elin).

Ada menar att de styrda rörelsepassen är bra för det går lättare att planera övningar som får med hela kroppen och därmed alla sinnen, eftersom barn lär med hela kroppen. Hon tycker att personalen i förskolan har en fördel med att verksamheten inte är lika styrd som skolans, även om hon anser att det blivit bättre i skolan på senare år.

Hur resonerar pedagoger om ”broar” mellan barns lärande och deras motoriska utveckling?

I vår studie framkom det att pedagoger har olika åsikter om vad som är själva kopplingen mellan motorik och lärande. De starkaste kopplingar som kommer fram i vår studie är koncentrationen, självkänslan och social förmåga. Vi väljer att redovisa självkänslan och den sociala förmågan under samma rubrik för att när vi tolkade svaren nämns dessa två parallellt. I studien framkommer att vissa pedagoger ser fler än en ”bro”. Vi redovisar denna del med kategorierna: Koncentration, Självkänsla och social förmåga, Koordination samt Sinnen (smak, lukt, känsel, syn och hörsel).

Koncentration

Doris och Cissi tycker att koncentration förmågan är en stor del i hur barn kan ta till sig lärande. De beskriver det på lite olika sätt. Doris säger att om barnen får ut och röra på sig emellanåt under lektionerna blir detta en påfyllning av energi och barnet kan då lättare sitta still och koncentrera sig. Cissi säger att rörelsen har en bidragande orsak till förmågan att koncentrera sig men blandar inte in rörelse under lektionerna utan detta är något som sker på idrottslektionerna.

Koncentrationen alltså det är ingen vetenskaplig test men det ser jag ju här sen jag har börjat med det mycket mer otroligt mycket för det övar dom ju också upp koncentrationen så det är jag övertygad om, även om forskningen skulle säga tvärtom så tycker jag det. Men det är ju balansen det är ju så. /---/ Men det känner du ju själv som vuxen den känslan som du har spring en halvmil och så gå in och gör något eller gör inte det och försök göra något. Det är ju alltså, det är ju en påfyllning av energi som man måste ha och en omväxling (Doris).

Dels så tror jag ju att ju mer de rör sig ju mer kan de koncentrera sig (Cissi).

Vi tolkar även utifrån Fias svar att hon också ser en viss koppling mellan koncentration och rörelse. Hon tror att barn med en positiv inställning till lek och rörelse och som får utlopp för sina rörelsebehov blir mer motiverade att sitta stilla och därmed ta till sig kunskap lättare.

Självkänsla och social förmåga

Majoriteten av våra respondenter anser att det finns stark koppling mellan självkänsla och lärande. Det förklarar detta med att barn som har en bra kroppsmedvetenhet och litar på sin kropp vågar sig på nya utmaningar och på det sättet går de vidare i sitt lärande. Pedagogerna beskriver kroppen som en helhet där allt hänger ihop.

Det handlar ju mycket om självkontroll en kontroll över sin kropp och i och med att de får en stor självkänedom om sin kropp och kan kontrollera sina rörelser och klarar av att de får bättre självförtroende att de på så sätt har lättare att lära sig, för de får större självförtroende att det också hänger ihop. /.../ jag tror allt hänger ihop för jag tror att dom måste kunna kontrollera sina rörelser och sin kropp för att må bra. Det märker man ju själv om man börjar någon ny sport till

exempel om man börjar gympa eller sådär, att i börja så är det svårt att koordinera rörelserna att kunna, ja. Men sen när man lär sig det så märker man att man får bättre självförtroende och man har lättare att klara av andra saker också (Berta).

Jo men om barnen är motoriskt duktiga litat på sig själva att dom kan och klarar fysiska grejer så stärker dom ju sitt självförtroende och sin självtillit. /.../ bägge dom stärker dom ju och dom känner att dom är tillfreds med sin kropp och dom kan styra sin kropp och klarar praktiska grejer och då gör de ju att dom blir säkrare på sig själva kan ta på sig mer kanske teoretiska grejer då och tror på sig själva att de klarar de också, tror jag (Fia).

Fia drar paralleller med att ungdomar som idrottar mycket ofta är duktiga i skolan detta tror hon beror på att de har en bra kroppsuppfattning och ett bra självförtroende. Cissi nämner också kopplingen mellan idrottande ungdomar och lärande. Hon är inte säker på att det beror på deras goda motoriska förmåga utan att det kan vara kravet från föräldrarna som kräver att de måste sköta sitt skolarbete innan de går till träningen.

Vad som är vad vet jag inte riktigt men det tycker jag mig ha märkt att de som håller på med sport utanför skolan är duktigare eller vad man ska säga (Cissi).

Om barnet har ett dåligt självförtroende eller dålig kroppskänedom kan det även bli lidande socialt. Barnet vågar inte delta i vissa aktiviteter och lekar. Barnet kan bli oroligt för att göra bort sig och under idrottslektionerna kan barnet känna de andra barnens blickar.

Du kan bli lidande socialt om du inte klarar av övningar som ingår i olika spel och lekar så får du sämre självförtroende och så får du en sämre självbild och då ställer du dig utanför kanske, det är ju inte bara så att kompisar åstadkommer sådana negativa saker det är ju också att man själv ställer sig utanför om man har lite dåligt självförtroende. Det gäller ju även övningar i gymnastikhall är ju jobbigt för många barn, många som får lite ågren över att behöva befinna sig i gymnastiksal när alla tittar på en när man gör en övning så därför är det viktigt att de utvecklas och lyckas (Elin).

Doris som arbetar i skolan låter eleverna själva hålla i rörelsepass med de små barnen på den närliggande förskolan. Detta gör att barnen känner sig stolta och deras självförtroende stärks.

Koordination

Elin är övertygad om att koordinationsövningarna är en viktig del som bidrar till att barn utvecklas. En grundläggande del i koordinationsövningarna är att de skall innehålla moment där barnen korsar sin egen mittlinje. Hon beskriver hur dessa övningar ger stimulering mellan hjärnhalvorna och nya nervtrådar bildas. Elin säger att hon kan se att barn som i förskoleklassen har stora problem med olika koordinationsövningar får läs och skrivsvårigheter i första klass. Eftersom detta är en stark övertygelse hos henne arbetar hon dagligen med olika koordinationsövningar.

Då är jag väldigt intresserad av koordinationsövningar, eh jag det har vi mycket, både på gympan med lite större övningar med hela kroppen och så har vi mycket ramsor att vi då har hjärngympa som vi säger. Det har jag läst ganska mycket om att det är viktigt för man kan se att barnen utvecklas och tar även in annan inlärning lättare då. /---/ dom barn som är svagare som får läs och skrivsvårigheter sedan i första klass också och som man ser är svagare även hos oss i förskoleklass i vårt svenska och mattearbete dom har ju stora bekymmer med våra koordinationsövningar och kan inte korsa sin mittlinje (Elin).

Även Cissi nämner på flera ställen i sina intervju svar att korsande rörelser har betydelse. Hon visar framför intervjuaren korsande rörelser med armarna men har svårt att klart uttrycka hur det hänger ihop med lärandet.

hoppasteg och korsande rörelser det har jag hört men jag vet inte om det är sant jag har läst det är de här hjärnhalvorna /.../ Den kopplingen men den har jag inte hört på någon föreläsning utan den har jag läst utan det har jag bara hört kollegor säga. /.../ att det är väldigt viktigt det är lättare att koppla samman och man kan tänka kreativt eller mer stort eller vad man skall säga istället för smalt (Cissi).

Sinnen

Pedagogerna är eniga om att det måste finnas en balans i kroppen allt som händer i kroppen hör ihop på ett eller annat sätt. Barn tar emot intryck med hjälp av alla sina sinnen (smak, lukt, känsel, syn och hörsel). Därför är det viktigt att barn får olika upplevelser där olika sinnen stimuleras för att barn tar till sig information på många olika sätt.

Vi har försökt att använda mycket av vårt trädtema då om vad som händer i naturen o färger man kan få in hur mycket som helst /---/ Jo jag tror det är jätteviktigt att barnen får röra på sig och vara aktiva i sitt lärande och de är ju en fördel med förskolan för där kan man vara väldigt öppen vi har ju inte det där att man ska sitta ner och lära sig mer som fortfarande även om det har ändrat sig en del i skolan så har vi liksom ännu mer till att vara ute vi kan vara ute och göra något hela dagen och jag tror att det är viktigt att man får vara med med hela kroppen och med alla sinnen då lär man ju bäst (Ada).

Det skall ju vara en balans hela tiden teori och praktik, hjärna och kropp det är ju som jing och yang och det är ju väldigt för den mentala att röra på sig och må bra, jätteviktigt (Doris).

Med matte och med svenska om man gör vissa föreställningar om man leker in kunskaperna till exempel med matte att man kan räkna ental och tvåtal fyrtal med kvistar och blad och räkna par och man kan jämföra, måtta längder och tyngder man kan också måtta det. Att det fastnar ju bättre om man handgripligt testat en grej och gör kommer man ju lättare ihåg man har ju en bild av det (Fia).

5. Diskussion

Hos våra respondenter finns det en positiv inställning till att se på rörelsens betydelse. Samtliga pedagoger arbetar med motorik på ett eller annat sätt både medvetet och omedvetet. Vi tycker att det borde finnas fler inslag i lärarutbildningen där motorikens betydelse för lärandet belyses. Vi tycker att skolans styrdokument borde vara tydligare i sitt innehåll om motorikens betydelse.

Alla lärare borde ha kunskaper om och få så väl teoretisk som praktisk utbildning i att observera och stimulera barns motoriska utveckling. Kroppsrörelse och motoriska övningar borde ingå som en naturlig del i skolans vardag, inte bara idrottslektionerna. (Ericsson, 2003 s. 198).

Detta examensarbete har givit oss insikt och kunskaper om hur viktigt det är att vi arbetar med rörelse varje dag i förskolan och skolan.

Det är förskolans plikt att ge barnen goda möjligheter till fysisk aktivitet. Detta är en konsekvens av att barn har stora behov av rörelse, och att vi hela tiden blir mer uppmärksamma på hur viktig en allsidig rörelseerfarenhet är för barnets totala utveckling (Grindberg & Langlo Jagtoien, 2000 s. 15).

Vi anser att vi fått svar på frågorna i vårt syfte och att vi fått ut det vi ville av vår studie. Vi väljer att diskutera resultaten utifrån frågeställningarna i syftet.

Hur beskriver pedagoger att de arbetar med att utveckla barns motorik?

Alla pedagoger i vår studie arbetar med barns motorik på ett eller annat sätt. Vi kom fram till att fem av pedagogerna anser att det är viktigt att utveckla barns motorik dagligen, undantaget från detta var den lärare som inte hade idrottslektionerna själv. Hon ansåg att allt arbete med motorik låg hos idrottsläraren för det var den person som hade kunskap och utbildning i ämnet. I likhet med denna pedagog tror vi att idrottslärarna kunskapsmässigt har mycket mer utbildning. Detta kan bero på att lärarutbildningen inte har haft med obligatoriska kurser där fysisk aktivitet ingår vilket vi har fått som svar i intervjuerna. Däremot visade det sig att den gamla lärarutbildningen har haft fler obligatoriska kurser som infattar motorisk utveckling som till exempel rytmik, dans och sång. I den nyare lärarutbildningen är det endast de som valt specifika kurser som får denna kunskap.

Vår studie visar att fri lek, främst utomhus ses som en stor betydande del i barns motoriska utveckling. Pedagogerna anser därför att det skall finnas mycket tid för lek. Det är viktigt att det finns ett tillåtande klimat och att pedagoger vågar släppa upp barn i träd, i berg och annan terräng. Vi tycker att leken skall ses som den viktigaste delen i barns utveckling eftersom den är spontan och utvecklar många olika färdigheter hos barnet. Vi får inte ta bort möjligheten för barn att leka. Leken måste finnas med också då barnet börjar skolan. Leken är något som bör kvarstå livet ut. ”Genom leken utvecklas barn socialt, känslomässigt, motoriskt och intellektuellt.” (Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999 s.84).

Pedagogerna säger att det är viktigt att utmana barnen där de befinner sig. ”om du tänker att du har ett barn som är jätteduktigt på någonting så är våran uppgift att utmana barnen där de

befinner sig” (Ada). Hon menar att även de ”duktiga” barnen behöver utmaningar. Detta kan man göra genom att ta med olika material ut i naturen, till exempel rep för bergsklättring till de barn som behöver extra utmaningar. I detta får vi stöd i boken *Motorik, lek och lärande* där vi läser att fysisk aktivitet i olika miljöer ger en god rörelseerfarenhet. Naturen ger inspiration till aktiviteter i kraft av sin mångfald. Behovet av fysisk aktivitet hos barn är stort, därför är det viktigt att vi uppmuntrar barnen hela tiden (Langlo Jagtoien, Hansen, och Annerstedt, 2002).

Om pedagogerna ser motoriska brister hos barnen utmanar de dem med roliga aktiviteter. Vid dessa tillfällen beskriver pedagogerna vikten av att inte peka ut något barn. Ser det att något barn har problem med att till exempel klippa får alla barn i gruppen göra någon uppgift där klippning ingår. Vi tycker också att det är viktigt att ett barn inte får känna sig sämre än de andra, men detta kan bli ett problem för samtidigt är det viktigt att detta barn får extra stöd och stimulans. Cissi berättade om skolor som har extra idrottslektioner med vissa barn. Detta tycker vi är bra men det blir samtidigt en form av utsatthet. Det är också viktigt att motoriska brister tas upp med föräldrarna för att de skall kunna stödja barnet även i hemmet.

I litteraturen har vi tagit del av två olika synsätt på den motoriska utvecklingen. Ett synsätt är att barn utvecklas i olika steg, dessa steg måste ske i en viss ordning, samtidigt som rörelsen måste upprepas. Det andra synsättet är att motorisk utveckling inte sker enbart av sig själv, utan är beroende av mycket övning. De olika stegen kan variera i ordningsföljd från barn till barn och denna utvecklingsprocess anses vara livslång. Vi tolkar genom våra intervjuer att pedagogerna utgår från den senare då de anser att övar barn mycket på en färdighet utvecklas denna bättre oavsett i vilken ordning utvecklingen sker. Ada säger, ”Ser man att det är någon som har svårt för vissa grejer tränar ju man eller leker lite oftare med de grejerna”

Vilken teori som är mest relevant är svårt att avgöra, men vi utgår i denna studie från den teori som Esther Thelen håller på att utveckla. Vi tycker att detta perspektiv utgår från att motorisk utveckling delvis är individuell. Detta innebär att människor utvecklas i olika takt och på olika sätt och att utvecklingen är beroende av motorisk träning, erfarenheter och utmaningar av olika slag. Dessutom beror det på vilka förutsättningar och intressen barnet har. Vi tror dessutom att det går att hjälpa barn till ett lustfyllt lärande genom att vi som pedagoger introducerar olika aktiviteter. Detta tycker vi framkommer mycket tydligt i våra intervjuer med pedagoger, då de hela tiden uttrycker att övar barn mycket på ett moment klarar barnet detta till slut. Vilket skapar goda förutsättningar för fortsatt motorisk utveckling/lärande.

Styrda rörelsepass är viktigt för att få med alla barn, även de som i första hand väljer stillasittande aktiviteter. Våra respondenter anser alla att dessa styrda pass måste finnas i verksamheten. Vi tycker att mer rörelseaktiviteter kan införas både i förskolan och i skolan särskilt nu när människan blivit mer stillasittande efter datorns och det större utbudet av tv-kanalers inträde i våra liv. ”TV har förhindrat fysisk rörelse, interaktiv kommunikation och lek. Och till detta kunde vi lägga bristen i utvecklingen av fantasi som kräver fullständig sensorisk, motorisk och emotionell övning.” (Hannaford, 1995 s. 67).

Vi tycker oss kunna se att det blir svårare när barnen börjar skolan att få in de styrda passen. Doris visar bra exempel på att det inte behöver vara så. Hon har många bra exempel på hur barnen kan aktiveras och stimuleras motoriskt även under lektionstids. Om vi någon gång kommer att arbeta som klasslärare kommer vi att ta med hennes exempel till våra klassrum. ”Vi har inlagda kortare rörelsepass på arbetsschemat” (Doris).

Hur resonerar pedagoger om ”broar” mellan barns lärande och deras motoriska utveckling?

Majoriteten av våra respondenter säger sig se ett tydligt samband mellan barns motoriska utveckling och deras lärande. I vårt syfte ställde vi oss frågan om det fanns några ”broar” mellan motorik och lärande. Genom litteratur och samtliga respondenter har vi kommit fram till att det finns flera kopplingar. Självkänsla och koncentrationen är broarna som framträder tydligast.

Det har framkommit i vår studie att respondenterna anser att om barn känner att de kan lita på sin kropp leder detta till bättre koncentrationsförmåga eftersom barnet då inte behöver koncentrera sig på vad de har sin kropp utan kan till fullo fokusera på uppgiften. Doris är fullständigt övertygad om koncentrationens betydelse för lärandet. ”även om forskningen skulle säga tvärtemot så tycker jag det” (Doris). I boken *Rör dig – lär dig* skriver författaren, för att kunna lära sig krävs en bra koncentrationsförmåga och uthållighet. Detta anses gälla all form av lärande. Alla föds nyfikna på världen runt omkring och med tiden lär vi oss hur vi kan sortera bort oviktiga sinnesintryck och hålla kvar uppmärksamheten på det som är viktigt. För att få en god koncentrationsförmåga krävs både träning och tid (Ericsson, 2005).

I en artikel av Thors (2007) läser vi om olika studier som gjorts om barns inläring blir bättre om de får mer fysisk aktivitet i skolan. En studie är den Ericsson lade fram 2003 *Motorik, koncentrationsförmåga och skolprestationer*. Hon var delaktig i ett projekt där barn studerades som fick extra rörelseträning varje dag. Ett resultat var att barnen blev bättre på läs- och skrivförmågan, taluppfattning, tankefärdigheter och rumsuppfattning därför att koncentrationsförmågan blev bättre. Hon ser ett samband mellan motorik och koncentration.

I samma artikel läser vi om Norge och Danmark som har liknande projekt. Per Egil Mjaavatt som var forskningsledare för BBO-projektet i Norge 2000-2004 säger att det inte finns någon länk mellan motorik och inläring. Det enda han kunde se var att barn som är motoriskt duktiga är bra på att leka och blir då populära och mer motiverade att gå till skolan. Den danska studien som pågick åren 2000-2003 innebar att barnen fick extra motoriskt träning tre dagar i veckan (till skillnad från projekten i Sverige och Norge där barnen fick det varje dag) visar ingen större skillnad i barnens utveckling, endast ett svagt samband mellan motorik och läsning. Däremot lärde sig barnen samarbeta bättre.

Vi hade många funderingar utifrån de olika studiernas resultat. Ericsson ser ett samband att koncentrationen blir bättre. Norges studie säger att leken är sambandet. I Danmarks forskning (i Ballerup 2000-2003) blev resultatet endast en svag koppling, men positivt var att barnen lärde sig samarbeta. Även om de olika studierna inte visar starka samband kommer ändå alla fram till att det finns kopplingar och vilken studie som är den ”rätta” är omöjligt att reda ut.

En annan aspekt som vi har fått fram är att barnet kan bli lidande socialt eftersom vissa spel och lekar förutsätter att motoriken fungerar som den ska. Ett barn som känner sig osäker på sin kroppsliga förmåga kan få ett sämre självförtroende och kanske då inte vågar ge sig in i spel och lekar tillsammans med andra barn. Vi har själva observerat detta ute på våra praktikplatser genom att vi sett barn som medvetet drar sig undan fysiska aktiviteter. ”När barnen kan känna sig fria och trygga i sin egen kropp i umgänget med andra har de goda möjligheter att bli delaktiga i en social gemenskap.” (Grindberg & Langlo Jagtøien 2000, s. 61).

Vi tycker att det är viktigt att som pedagoger hjälpa barn att stärka sin självkänsla och det finns flera bra metoder att göra det på. Ett exempel kan vara att barnen själva får hålla lektioner för andra barn. Doris arbetar på detta sätt genom att hon låter eleverna hålla rörelsepass för förskolebarnen. ”De har gett dom en sådan otrolig självkänsla” (Doris).

Utifrån våra tolkningar säger tre av respondenterna något om sinnen. ”att man får vara med hela kroppen och med alla sinnen då lär man ju sig bäst” (Ada). Vi hade önskat att fler hade sett sambandet mellan sinnesintryck och rörelse så kallad sensorisk integration. I litteraturen har vi läst, för att utveckla en god sensorisk integration behövs mycket sinnesstimulering. Detta leder till en god kroppskänedom och att barn känner säkerhet i sina rörelser vilket i sin tur leder till att de kan koncentrera, organisera, ta till sig lärande, kunna tänka abstrakt och resonera logiskt (Langlo Jagtøien & Grindberg, 2000, Ellneby, 2007).

Koordinationen framstår av Elin och Cissi som en koppling vilken de tror kan göra det lättare för barn att ta till sig lärandet. De nämner att det är viktigt att barn får göra övningar som korsar sin mittlinje och därigenom få en bättre koordination. Elin säger att fler nervtrådar byggs genom att barnen korsar sin mittlinje. Vi har inget som styrker påståendet att just de korsande övningarna ger fler nervtrådar men vi vet att dessa övningar övar upp koordinationen. I litteraturen står det att förbindelser mellan hjärnhalvorna finns vid födseln och utvecklas och blir starkare genom upprepad fysisk aktivitet (Langlo Jagtøien, Hansen & Annerstedt, 2002; Gustafsson & Hugoh, 1987). Om barnen har en god koordinationsförmåga tycker vi att de får en bättre förutsättning till en god kroppskänedom. Detta leder till exempel till att barnet har lättare att hålla balansen och kunna sitta still.

Ingen av pedagogerna tog upp någonting om reflexernas eventuella påverkan på den motoriska utvecklingen. Innan vi började vår studie trodde vi att detta var något som fanns med i pedagogers tankar. Vi har hört detta av flera pedagoger på skolorna där vi har våra verksamhetsförlagda utbildningar. Dessutom har vi läst om hur till exempel rester av reflexer som ska växa bort respektive utvecklas kan bli en negativ påverkan för barnet. Vi tycker att pedagoger bör känna till reflexernas betydelse därför lät vi avsnittet om reflexer stå kvar.

Vissa barn anstränger sig mer än andra för att utföra och samordna de grundläggande rörelserna på ett ändamålsenligt sätt. En anledning till detta kan vara att det finns rester av reflexrörelser som skulle ha varit borta (Langlo Jagtøien, Hansen, och Annerstedt, 2002 s.187).

Slutsats

Vår studie pekar på att barn utvecklas motoriskt och lär sig på samma gång. Detta sker i lek och samspel med andra barn och pedagoger. ”I leken gäller heller ingen åldersgräns för deltagande. Pedagogerna kan med fördel stödja och utveckla barns lek och läroprocesser genom att själv aktivt delta i leken” (Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999 s.87). Vår viktigaste slutsats i denna studie är att pedagoger ser flera olika ”broar” mellan motorisk utveckling och barns lärande. Dessa är: koncentration, självkänsla och social förmåga, och koordination. ”Broarna” är förutsättningar för att barn ska lära och utvecklas. Samtliga av våra respondenter ser hur viktigt övningar och rörelsepass är för barns utveckling, detta befäster Thelens teori att övning ger färdighet. Som blivande pedagoger ser vi kunskapen som vi har fått genom denna studie som en viktig del i vår planering av verksamheten där vi kommer att arbeta. Vi som pedagoger borde se på barns rörelsebehov som en möjlighet inte som ett hinder. Att införa rörelsepass naturligt varje dag skapar goda förutsättningar för det livslånga lärandet.

Fortsatt forskning

Vi anser att miljön ute och inne både på förskolan och i skolan är en arena för barns motoriska utveckling och lärande samt att pedagogen har en viktig uppgift i detta. Enligt vår uppfattning inspireras barn av miljön runt dem i leken. Vårt förslag till fortsatt forskning är att undersöka hur miljön runt barn påverkar deras motoriska utveckling.

6. SLUTORD

Genom denna studie tycker vi att vi fått en bättre förståelse för samspelet mellan den motoriska utvecklingen och lärandet. Vi kommer att ta med oss våra nya kunskaper ut i vårt arbete med barn och omsätta det i praktiken. Detta kommer vi att göra med glädje för vi har fått ytterligare bevis hur viktigt det är att röra sig. Som hjälpmedel att synliggöra barns utveckling kommer vi att använda oss av observationer och dokumentationer.

Det vore bra om det i lärarutbildningen fanns fler inslag av betydelsen av motorik. Samtidigt ser vi att majoriteten av våra intervjuade pedagoger ändå har insett hur viktigt det är. Respondenterna arbetar aktivt med detta utifrån sin egen övertygelse, vilket vi tycker är glädjande.

7. REFERENSLISTA

Facklitteratur

- Ellenby, Y. (2007). *Barns rätt att utvecklas*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Ericsson, I. (2005). *Rör dig – lär dig, motorik och inläring*. SISU Idrottsböcker.
- Dessen, G. (1990). *Barn och rörelse*. Stockholm: HLS förlag
- Granberg, A. (1994). *Småbarnsrytmik - lek och rörelse till musik*. Stockholm: Liber utbildning AB
- Grinberg, T & Langlo Jagtøien G. (2000). *Barn i rörelse*. Lund studentlitteratur.
- Gustafsson, B & Hugoh, S. (1987). *Full fart i livet – en väg till kunskap*. Mjölby: Cupiditas Disendi
- Hannaford Ph.D, C. (1997). *Lär med kroppen - inläring sker inte bara i huvudet*. Jönköping: Breinbooks AB.
- Holle, B. (1987). *Normala och utvecklingshämmande barns motoriska utveckling*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Jerlang mfl, (2001). *Utvecklingspsykologiska teorier*. Stockholm: Liber AB.
- Langlo Jagtøien, G, Hansen, K & Annerstedt, C. (2002). *Motorik, lek och lärande*. Göteborg: Multicare Forlag.
- Maltén, A. (2002). *Hjärnan och pedagogiken – ett samspel*. Lund: Studentlitteratur.
- Mellberg, B. (1993). *Rörelselek - en metod att stimulera barns utveckling*. Stockholm Liber Utbildning AB
- Patel, R & Davidsson, B. (1994). *Forskningsmetodikens grunder - att planera, genomföra och rapportera en undersökning*, Lund: studentlitteratur.
- Pramling Samuelsson, I & Sheridan, S. (1999). *Lärandets grogrund*. Lund: Studentlitteratur.
- Sigmundsson, H & Pedersen Vorland, A. (2004). *Motorisk utveckling – Nyare perspektiv på barns motorik*. Lund: Studentlitteratur
- Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Styrdokument

Utbildningsdepartementet. (2000). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet – Lpo 94*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Utbildningsdepartementet. (2000). *Läroplan för förskolan- Lpfö 98*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Rapporter

Ericsson, I (2003) *Motorik, koncentrationsförmåga och skolpresentationer – en interventionsstudie i skolår 1-3*. (Doktorsavhandlingnr.6:2003). Malmö: Lärarutbildningen, Malmö Högskola, Institutionen för pedagogik.

Tidskriftsartiklar

Thors, C. (2007). Det rör sig om inläring. *Pedagogiska magasinet*, 07 (2), 36-39.

Internetadresser

www.skolverket.se: kursplan idrott hälsa, Lpfö98, Lpo94 hämtad 2007-04-10

<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se> hämtad 2007-04-20

Bilaga 1

Intervjufrågor

Ålder:

Antal år i yrket:

Examen år:

Befattning:

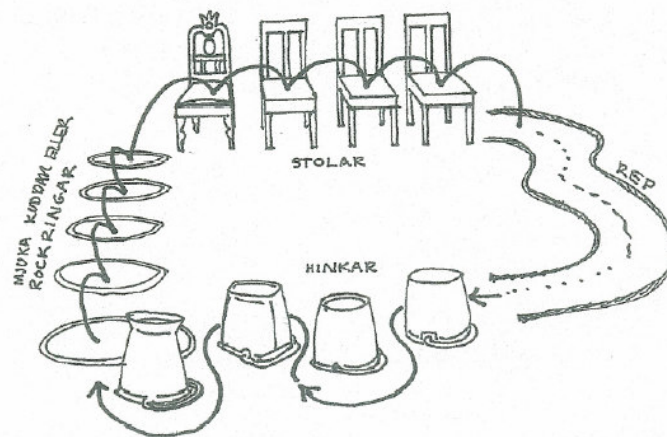
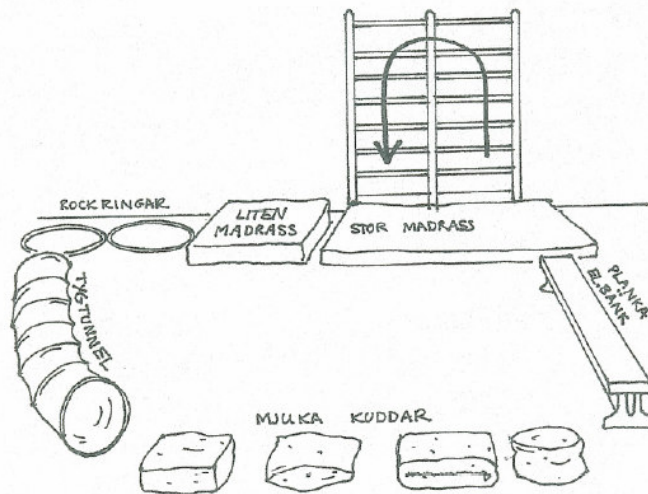
Arbetar inom:

1. Vad innebär begreppet motorik för dig?
2. Hur skulle du beskriva ditt arbete med barns motoriska utveckling?
3. Vad anser du kan utveckla barns motorik i vardagen, förutom planerade rörelsepass?
4. Hur länge och hur ofta har du planerade rörelsepass i veckan?
5. Vad har du för bakgrund att stå på när det gäller hur man stödjer barn i deras motoriska utveckling?
6. Hur tror du att en brist i den motoriska utvecklingen kan påverka framtiden för barnet?
7. Vad är din uppfattning om vad som kopplar ihop motorik och lärande?
8. Vilken sorts information gällande barns rörelseförmåga lämnar du till föräldrarna?

Bilaga 2

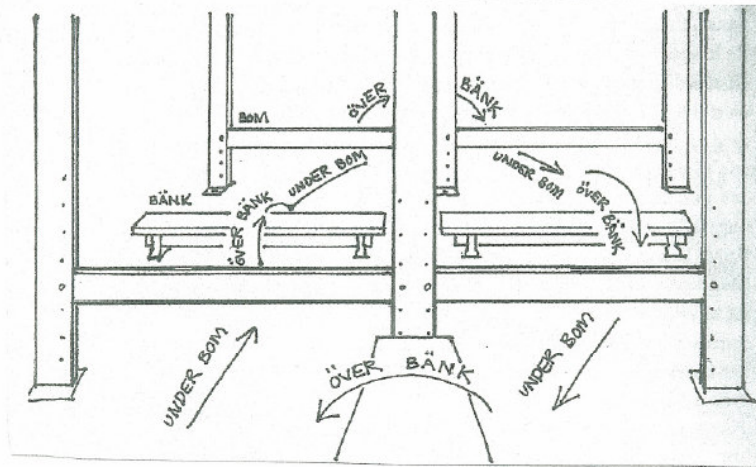
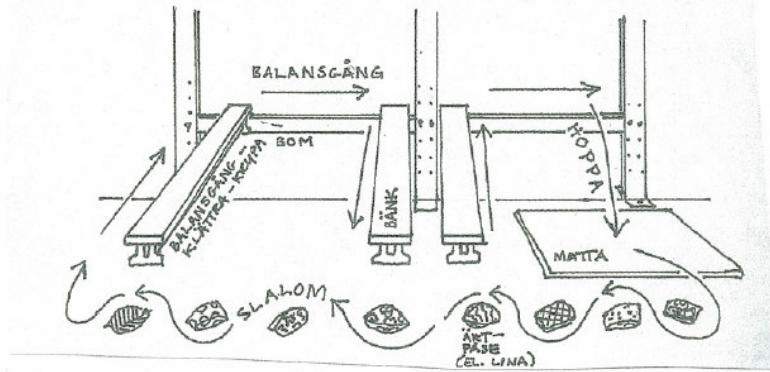
Förslag på rörelsebanor

I LEKRUMMET

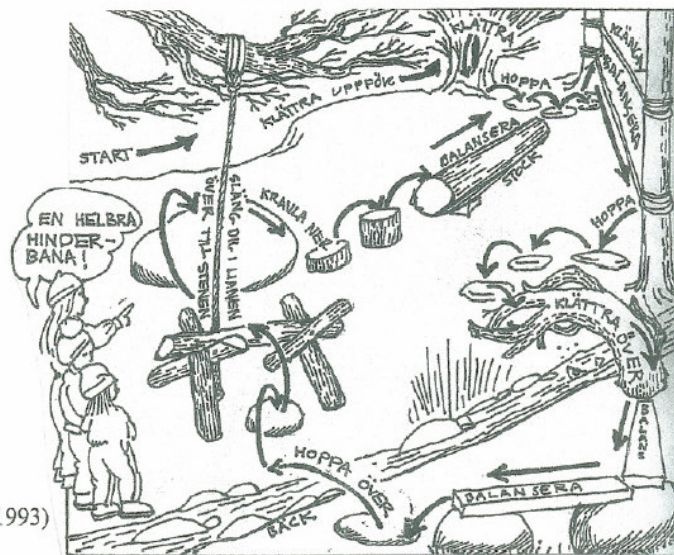

(Mellberg 1993)

I GYMNASTIKSALEN

RÖRELSEBANA I SKOGEN

(Mellberg 1993)

Bilaga 3

		OBSERVATIONSUNDERLAG
Motorik		
Koordinationsförmåga		IUP
Kroppsutfattning		
JAG KAN	JA	Kommentar
åla		
krypa		
gå själv		
rulla stock (från mage till rygg)		
gå riktigt med rotation		
tvärstanna		
gå på tå		
gå baklänges		
gå i trappa		
gå balansgång		
springa riktigt		
hoppa jämfota		
stå på ett ben		
hoppa på ett ben		
hoppa "iniahopp" (röra armar och ben diagonalt)		
klappa händer		
kasta en boll		
fånga en boll		
sparka boll		
höger hand dominerar		
vänster hand dominerar		
skiftar mellan hö/vä hand		
använder tumvecksgrepp		

Teckningsutveckling		
punktklotter		
bågklotter		
spiralklotter		
ritar en cirkel		
ritar enkla figurer		
ritar huvudfoting		
ritar människa		
färglägger en bild innanför		

JAG KAN	JA		Kommentar
klara av/påklädning			
äta med gaffel			
äta med kniv och gaffel			
klippa			
klippa efter linje			
hantera pensel			
vända blad för blad i bok			
trä pärlor			
lägga pussel			
bygga torn			
hälla			
blåsa			
koordinera			
peka med pekfingret			
känna skillnad på kallt och varmt			
skilja på föremål utan att titta			
ta emot beröring			
klara toalettbesök själv			
	JAG KAN VISA	JAG KAN BENÄMNA	Kommentar
huvud			
ansikte			
hår			
hals			
öga			
öra			
näsa			
mun			
kind			
panna			
tand/tänder			
nacke			
bröst			
rygg			
mage			
axel			
arm			
armbåge			
hand			
fingrar			
fingrarnas namn			
nagel			
ben			
knä			
fot			
häl			
stortå			
lilltå			
rumpa/stjärt			

